

ÇUVAŞİSTAN, ÇUVAŞLAR VE ÇUVAŞÇA

EMİNE CEYLAN

1- ÇUVAŞİSTAN

Çuvaşistan, Moskova'nın 600 km. doğusunda, Volga dizi denilen bölgede yer almaktadır. Kuzeyde Çeremiş, batıda Mordvin, doğuda ise Tatar halklarıyla çevrilidir. Başkent Rusça söylenişle Çeboksarı, Çuvaşça söylenişle Şupaşkar'dır.

1970 sayımına göre nüfus 1.500.000 dolayındadır. 24 Haziran 1920'de özerk bölge, 21 Nisan 1925'te ise Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak belirlenmiştir. 1990'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Çuvaş Cumhuriyeti adını alarak Rusya Federasyonu'na katılmıştır.

2. ÇUVAŞ TARİHİ

Çuvaşların kökeni bugün canlı bir tartışma konusudur. Genel kanı, milat sıralarında bir kısım Türk boylarının (bu Türk boyları, Hunlar, Bulgarlar, Peçenekler, Hazarlar olarak anılmaktadırlar) Orta Asya'dan batıya göç ederek bir süre kuzey Kafkasya'da yaşadıkları ve Doğu Avrupa'ya göç etmiş oldukları ve Çuvaşların atalarının da bu göçebe topluluklar içinde yer aldığıdır. Bulgarlar, Doğu Avrupa'da dağınık boylar halinde yaşamış, değişik zamanlarda farklı devletler kurmuşlardır.

Bunlardan, Kuban Bulgarları Macarlarla sıkı ilişki içinde olmuşlardır ve Macarcadaki Eski Çuvaşça ödünç sözcüklerin büyük çoğunluğu Kuban Bulgarcasına aittir. Kuban Bulgarları federasyonuna bağlı olarak yaşayan Macarların bu ortak yaşama ne zaman dahil olduğu da tartışma konusudur. Gombocz, 7.-8. yüzyıllarda Volga-Kama sahasında ortak bir yaşam olduğunu öne sürmüştür. Daha sonra fikrini değiştirip Kuban nehri ile Azovian nehri arasında, 5.-7. yüzyıllarda birlikte yaşadıkları görüşünü

benimsemiştir. Róna Tas (1982: 141-142) Bulgarların en erken 780'de bu bölgeye gelmiş olabilecekleri görüşündedir.

Batı veya Avrupa Hunları hükümdarı Attila'nın 453 yılında ölümünden sonra oğlu İmek babasının yerine geçmiş ancak babasının kurduğu Hun konfederasyonunu uzun süre devam ettirememiştir.

463 yılında Şaragur, Ugor ve Onogur adlı Hun kabilelerinin Karadeniz'in kuzeyinde, Tuna ırmağının kolları ile Volga arasındaki bozkırlara yerleşmiş olduğu, Bizans kaynaklarından öğrenilmiştir. Bizans kaynaklarına göre Hun konfederasyonunun veya en önemli kabilesinin adı Bulgar'dır. Bu konfederasyon 6. yüzyıl ortalarında Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmış, bunlardan Kutrigurlar olarak da anılan Batı Bulgarları Tuna ile Balkan dağları arasındaki bölgeyi ve Aşağı Moezya ile Trakya'yı ele geçirerek Tuna Bulgar Devletini kurmuşlardır. Tuna Bulgar Devleti 681'de Bizans tarafından tanınmıştır. Bu devletin hanlarının adları ve tahta çıkış tarihlerini gösteren liste, Tuna Bulgarcasının en önemli dil verilerini oluşturur. Tuna Bulgar Hanlarından Boris zamanında, 864'te Bulgar devleti resmi din olarak Hristiyanlığı kabul etmiştir. Oğlu Simeon zamanında Bulgar Türklerinin İslavlaşıp Hristiyanlaşması tamamlanmıştır. Bunun sonucunda Tuna Bulgarcası da Eski Kilise İslâvçası tarafından sömürülmüş ve unutulmuştur. Bu dilden, yukarda sözü edilen Bulgar Hanları listesi dışında, 1. Tudor Doksov'un hâşiyesindeki Ana Bulgarca ibare, 2. Nagy Szent-Miklós hazinesindeki Ana Bulgar yazıtları, 3. Ana Bulgar yazıtlarındaki Türkçe sözcük ve ibareler, 4. Bizans kaynaklarındaki Bulgar Türkçesi etnik adlar, 5. Eski Kilise İslâvçasındaki Ana Bulgarca ödünç sözcükler bugüne ulaşmıştır.

Hun Konfederasyonunun dağılmasından sonra Orta Volga bölgesine göç eden ve Volga Bulgarları olarak bilinen Çuvaşların ataları ile Ruslar arasında 1006'da ticari bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ruslar, Volga boyundaki bütün Bulgarları egemenlikleri altına almak istemişlerse de bu gerçekleşmemiştir. Çünkü, 13. yüzyılda büyük Moğol istilası ortaya çıkmış, Cengiz Kağan'ın önderliğindeki Türk ve Moğol karışımı ordu Çin'den Kiev ve Dinyeper ırmağına kadar bütün bozkırı egemenliği altına almıştır. Cengiz Kağan'ın ölümünden sonra dört oğlu imparatorluğu paylaşmış, Çuvaş bölgesi de Cuçi'ye kalmıştır. Cuçi'nin İran'dan Don ve Volga ırmaklarına kadar uzanan krallığının adı Altın Ordu'dur. Oğlu Batu Han zamanında ülke daha da büyümüş ve Türkleştirilmiştir. Aynı zamanda İslam dini de bölgeye girmiştir.

14. yüzyılda Golden Horde sarsılmaya başlamış ve yavaş yavaş küçük parçalara ayrılmıştır. Bu sürecin sonunda 15. yüzyılda Kazan'da biçimlenen bir hanlık bugünkü Çuvaşistan'ı da içine almaktaydı. 1552'de Rus çarı Korkunç İvan zamanında Kazan bölgesi Rus denetimine geçmiş, Çuvaşlar da

Hristiyanlığı kabul etmeye başlamışlardır. Ruslar bu amaçla İngiliz Çuvaşçaya çevirmeye çalışmışlar, misyonerlere Çuvaşça öğretmek amacıyla Çuvaşça gramerler hazırlamışlardır. Çuvaş adına da ilk kez bu yüzyılın ilk yarısında yazılmış Rus kaynaklarında rastlanmıştır. İlk Çuvaşça gramer 1769'da çıkmıştır. (Türk Ans. XII, s.162). 16. yüzyılda eski Altın Ordu bölgesinin Ruslaştırılması tanımlanmıştır.

1650'de Çuvaşistan Moskova hükümeti ile birleşmiş görünmektedir. Çuvaş bölgesi 17. yüzyılda Simbirsk ve Kazan eyaletleri arasında paylaşılmıştır (Krueger 1961: 8-10).

Bulgar devletleri arasında günümüze en çok veri ulaştıran 14-15. yüzyıllarda hüküm sürmüş olan Volga Bulgar krallığıdır. İdil Bulgarları olarak da anılan Volga Bulgarlarının dili, bugünkü Çuvaşçanın doğrudan atası sayılmakta ise de, Volga Bulgarcası ile Eski Çuvaşçanın çok yakın iki lehçe olduğunu kabul etmek daha doğru olacaktır. Volga Bulgarcasından 13. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın ilk yarısında yazılmış olan mezar yazıları kalmıştır. Çoğu Bulgarca, bir bölümü Tatarca, birkaç tanesi de Arapçadır.

3. KAYNAKÇA

- AŞMARIN, N.İ., *Thesaurus linguae Tschuvaschorum*, c. 1-19, Çeboksarı 1928-35.
- BENZING, J., "Das Tschuwaschische", PhTF I, 1959: 695-751, Wiesbaden.
- CEYLAN, E., *Çuvaşça Arıstüremli Sesbilgisi*, (yayımlanmamış Doktora çalışması) Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1993.
- ÇAĞATAY, S., *Türk Lehçeleri Örnekleri II*, AÜ, DTCF, 1972: 234-239, Ankara.
- "Çuvaş Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti-Çuvaş Türkçesi", *Türk Ansiklopedisi* XII: 155-162.
- KRUEGER, J.R., *Chuvash Manual*, Bloomington 1961.
- LEVITSKAYA, L.S., *İstoričeskaya morfologiya çuvaşskogo yazıka*, Moskva 1976.
- PAASONEN, H., *Çuvaş Sözlüğü*, TDK 1950. İstanbul.
- POPPE, N., "Türkisch-tschuwaschische vergleichende Studien", *Islamica* I, 1924-25: 409-427.
- POPPE, N., "Zur Stellung des Tschuwaschischen", *CAJ* 17, (2), 1974: 135-147.
- RÓNA-TAS, A., *An introduction to the Chuvash language*, Budapest 1978.
- RÓNA-TAS, A., *Chuvash Studies*, Wiesbaden 1982.
- RÓNA-TAS, A., *Studies in Chuvash Etymology I*, Szeged 1982.
- RÓNA-TAS, A., *Language and History*, Szeged 1986.
- TEKİN, T., *Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarcası*, TDK, Ankara 1988.
- TEKİN, T., *Tuna Bulgarları ve Dilleri*, TDK, Ankara 1987.
- YEGOROV, V.G., *Etimologičeskij slovar' çuvaşskogo yazıka*, Çeboksarı 1964.
- SKVORTSOVA, M.İ., *Çuvaşsko-russkij slovar'*, Moskva 1985.

4. ALFABE VE KULLANILAN ÇEVİRİYAZI SİSTEMİ

А а	a	Р р	r
Ӓ Ӓ	ı	С с	s
Б б	b	Ç ç	ş
В в	v	Т т	t
Г г*	g	У у	u
Д д	d	Ӣ Ӣ	ü
Е е*	ye	Ф ф*	f
Ё ё*	yo	Х х**	h
Ӗ Ӗ*	ı	Ц ц*	ts
Ж ж	j	Ч ч	ç
З з*	z	Ш ш	ş
И и	i	Щ щ*	şç
Й й	y	Ъ ъ*	
К к	k	Ы ы	i
Л л	l	Ь ь*	
М м	m	Э э*	e
Н н	n	Ю ю	yu
О о	o	Я я	ya
П п	p		

5. SESBİLGİSİ

1. Ünsüz Fonemler

1.1. Çuvaşça sesbilgisinin en karakteristik özelliği İlk Türkçe söz içi, söz sonu / ve r fonemlerini / ve r olarak korumuş olmasıdır. Bu özelliğiyle diğer Altay dillerine (Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece) yaklaşıp ve tek başına Batı Türkçesini temsil eder. Bu iki fonem, Çuvaşça dışındaki Türk dillerinde (Doğu Türkçesi) sırasıyla ş ve z fonemlerine değişmiştir. Çuv. çul"taş" <*tāl = ET, TT taş ay.; Çuv. şur "çamur, bataklık" <*sār = Trkm. sār-lık, TT saz "saz, bataklık bitkisi" vb.

1.2. Çuvaşça sesbilgisinin karakteristik özelliklerinden biri de söz içi ve sonu *d foneminin r'den önce bulunduğu durumlar dışında r'ye değişmiş olmasıdır. Bilindiği gibi bu fonem diğer Türk dillerinde d, t, z, y olarak görünmektedir: Çuv. ura "ayak" <*hadağ = ET adağ, TT ayak, Yak. atağ, Hak. azak, Hal. hadak ay. Ancak *d'den sonra r bulunuyorsa *d fonemi y'ye değişmiştir: Çuv. uyır- "ayırarak" <*adır- = ET adır-, TT ayır-, SUyg. azır-, Tuv. adır- ay.

*Yalnız ödünç sözcüklerde kullanılmaktadır.

Çuvaşça sözcüklerde h, Rusça alıntılarda ђ değerindedir.

1.3. *b ünsüzü, söz başında bulunduğu durumda ötümsüzleşerek *p* olmuş, söz içi ve sonunda Oğuz grubu Türk dillerinde olduğu gibi *v*ye değişmiştir: Çuv. *pil-lîk* "beş" < *bēš = ET *beš*, TT *beš* ay.; Çuv. *aylan* "evlenmek" < *eb "ev" = ET *eb*, TT *ev* ay.

1.4. *t fonemi söz başı, içi ve sonunda korunmuş, ancak birincil ve ikincil *i*, *i* fonemleri önünde *ç*'ye değişmiştir. Söz içi ünlülerarası durumda ve *r*, *l*, *n* ünsüzlerinden sonra bulunduğu durumlarda diğer ötümsüz ünsüzler gibi yarı ötümlüleşmiştir: Çuv. *çiri* "diri" < *tîrig = ET *tirig*, TT *diri* ay.; Çuv. *şıççı* "yedi" < *yēti = ET *yēti*, TT *yedi* ay.

Ayrıca dağınık bir *r- > *s- > ş- değişimi de gerçekleşmiştir: Çuv. *sıl* "diş" < *sîl < *rîl = ET *tîş*, TT *diş* ay.

1.5. *k fonemi her durumda genellikle *h*'ye değişmiştir. Ancak söz başında az sayıda örnekte *k*- düşmüş ve uzun ünlüden ötürü ortaya bir *y*- türemesi çıkmıştır. *k foneminin söz sonunda düştüğü durumlar da vardır: Çuv. *yul*- "kalmak" < *yal- < *āl- < *kāl- = ET *kal*-, TT *kal*- ay.; Çuv. *ura* "ayak" < *hadaḳ* = ET *adaḳ*, TT *ayak* ay.

1.6. *ç fonemi her durumda *ś* olmuştur: Çuv. *süBî* "çöp" < *čōp = ET *čōp*, TT *čōp* ay.; Çuv. *viššî* "uç" < *ūč = ET, TT *uč* ay.

1.7. *s fonemi her durumda korunmuş, ancak birincil ve ikincil *i*, *i* fonemleri önünde *ş*'ye değişmiştir: Çuv. *šina* "sinek" < *siṇek = MK *siṇek*, TT *sinek* ay.; Çuv. *šinir* "sinir" < *siṇir = ET *siṇir*, TT *sinir* ay.

1.8. *y fonemi söz içinde korunmuş, söz başında *ś*-'ye değişmiştir: Çuv. *śur* "yaz" < *yār = ET *yaz* "ilkbahar", TT *yaz* "yaz".

1.9. *g, *g fonemleri ünlülerarası durumda bazan *v* olmuş, diğer tüm durumlarda düşmüşlerdir: Çuv. *sivî* "sağ" < *saḡ = ET *saḡ*, TT *saḡ* ay.; Çuv. *huran* "kazan" < *kaḡan = ET *kaḡan*, TT *kazan* ay.

1.10. *n fonemi söz içinde korunmuş, söz sonunda bazen *m* fonemine değişmiştir. *ŋ fonemi ise hem söz içinde hem de söz sonunda *n* veya *m* olmuştur: Çuv. *hırîm* "karın" < *kaṛin = GT *karin* ay.; Çuv. *kun* "gün" < *kūn = ET *kūn*, TT *gün* ay.; Çuv. *pin* "bin" < *biṇ = ET *biṇ*, TT *bin* ay.; Çuv. *kiniḷ* "gönül" < *kōṇiḷ = ET *kōṇiḷ*, TT *gönül* ay.

2. Ünlü Fonemler

Çuvaş ünlü sisteminin belirleyici özellikleri şöyle sıralanabilir.

1. İlk Türkçe'nin uzun ünlüleri korunmamış olmakla birlikte çok belirgin seslik izler bırakmışlardır. Bu izlerin başlıcaları söz başında uzun ünlüden önce *y*-, *v*- türemesi, söz sonunda ünlü türemesi, söz içinde ünsüz ikizleşmesi, yine söz içinde -*iva* biçiminde üçseslileşme, ikinci ses durumundaki uzun ünlünün yarattığı ikincil *i*, *i* fonemleri önünde *t*- > *ç*- *s- > ş- değişimleri ve öndamaksillaşmadır: Çuv. *yūs*- "acımak, ekşimək" <

*āci- = Trkm. *āca*-, TT *acı*- ay.; Çuv. *viš*- "acıkmaq" < *āč- = MK *āč*-, TT *acik*- ay.; Çuv. *şıççı*, *şıCî* "yedi" < *yēti = Az. *yēddi*, TT *yedi* ay.; Çuv. *kivapa* "göbek" < *kōpek = Trkm. *gōbek*, TT *gōbek* ay.; Çuv. *çul* "taş" < *tial < *rāl = Trkm. *dāš*, TT *taş* ay.; Çuv. *şur* "sazlık, bataklık" < *siar < *sār = Trkm. *sāzlık* "saz olan yer", TT *saz* "saz, bataklık bitkisi".

2. Kapalı ve açık *e* fonemlerinin gösterimi farklıdır. Açık *e* büyük bir çoğunlukla *a* ile, kapalı *e* de büyük bir çoğunlukla *i* ile gösterilmektedir: Çuv. *ikkî* "iki" < *ēki = ET *eki*, *iki*, TT *iki* ay.; Çuv. *allî* "elli" < *ēlig = ET *elig*, TT *elli* ay.

Dudak ünlüleri ilk ses durumunda bulundukları zaman büyük bir çoğunlukla ön seste bir *v*- ünsüzü türetmişlerdir: Çuv. *vunî*, *vunnî*, *vun* "on" < *ōn = ET, TT *on* ay.; Çuv. *var* "öz, orta, iç, karın" < *ōz = ET, TT *öz* "öz"; Çuv. *viš*- "uçmak" < *uč- = GT *uç*- ay.; Çuv. *viššî* "uç" < *ūč = ET, TT *uç* ay.

6. YAPIBİLGİSİ

6.1. Sözcük Yapım Eklerinden Örnekler:

-*sîl*- *şî* (addan ad yapım eki) Çuv. *timîr-şî* "demirci", TT *demir-ci* ay.

-*lîh*-*lîh* (addan ad yapım eki) Çuv. *yivîr-lîh* "ağırlık", TT *ağır-lık* ay.

-*sar* (addan ad yapım eki) Çuv. *yuman-sar* "meşe ormanı".

-*hi*-, *-ti*-, *-ri*-, *-çi*-, *-ni* (aitlik eki) Çuv. *yal-ti* "köye ait", *unîn-ni* "ona ait", GT *-ki*.

-*îl*-*î* (eylemden ad yapım eki) Çuv. *hit-î* "katı" < *kat- = TT *kat-ı* ay.

-*all*-*el* (yön gösterme eki) Çuv. *ay-al* "alt taraf", *tîp-el* "ön taraf".

-*lîl*-*lî* (-*llî*) (sıfat yapım eki) Çuv. *yat-lî* "adlı", TT *ad-lı* ay., *îne-llî* "inekli".

-*îs*-*îs* (eylemden ad yapım eki) Çuv. *savîn-îs* "sevinç", TT *sevin-iş* ay.

-(*î*)*nl*-(*î*)*n* (dönüşlülük eki) Çuv. *sav-în*- "sevinmek", TT *sev-in*- ay.

-(*î*)*ll*-(*î*)*l* (edilgenlik eki) Çuv. *hus-îl*- "kırılmak".

-(*î*)*śl*-(*î*)*ś* (iştaşlık eki) Çuv. *vîr-îś*- "vuruşmak", TT *vur-uş*- ay.

6.2. Ad Çekimi

İlgi: Çoğunlukla *-n*-, *-înl*-*în*-, *-nînl*-*nîn*-. Çuv. *laşa-nînl* "atın", *puyan-în* "zengin".

Gösterme-Yönelme: *-Al*-*nA*: Çuv. *arman-a* "değirmeni, değirmene".

Kalma: *-rA*-, *-tA*-, *-çe*-, *-nçe*-. Çuv. *şiv-ra* "suda", *alîk-sen-çe* "kapı-lar-da".

Çıkma: *-rAn*-, *-tAn*-, *-çen*-. Çuv. *yultaş-ran* "arkadaştan", *laşin-çen* (onun) atından".

Yönelme: *-(A)llA*: Çuv. *vürman-alla* "ormana doğru".

Birliktelik: -pA, -pAlA, -pAlAn: Çuv. un-pa "onunla".

Yokluk: -sîr/-sîr: Çuv. laşa-sîr "atsız".

Çokluk: -seN (iyelik ekinden sonra eklenir): Çuv. ivîl-îm-seN "oğullarım".

Neden: -şînl/-şîn: Çuv. man-şîn "benim için".

6.3. İyelik Ekleri

Teklik: -(î)m, -u, -îl-i: Çuv. ivîl-îm "oğlum", ivîl-în "oğlun", ivîl-î "oğlu".

Çokluk: -(î)mîr, -îr, φ: Çuv. ivîl-îmîr "oğlumuz", ivîl-îr "oğlunuz", ivîl-î "oğulları".

6.4. Adıllar

Kişî Adılları: epî "ben", esî "sen", vîl "o"; epîr "biz", esîr "siz", vîsem "onlar".

Gösterme Adılları: ku "bu", şakî "şu", şavî "o", leşî "öteki", vîl "o".

Soru Adılları: kam "kim", mîn "ne", mînli "ne gibi", hîşî "hangi".

6.5. Eylem Çekimi

Emir: sır-am "yazayım"

sır-ar "yazalım"

sır "yaz"

sır-îr "yazın"

sır-tîr "yazsın"

sır-ççîr "yazsınlar"

Olumsuz biçimi, eylemin başına -an eki getirilerek yapılır.

Görülen Geçmiş Zaman:

sır-tîm "yazdım"

sır-tîmîr "yazdık"

sır-tîn "yazdın"

sır-tîr "yazdınız"

sır-çî "yazdı"

sır-çîs "yazdılar"

Olumsuz biçimi, geçmiş zaman ekinden önce -mA eki getirilerek yapılır.

Gelecek Zaman:

sır-îp "yazacağım"

sır-îpîr "yazacağız"

sır-în "yazacaksın"

sır-îr "yazacaksınız"

sır-î "yazacak"

sır-îs "yazacaklar"

Olumsuz biçimi, geçmiş zaman ekinden önce -m eki getirilerek yapılır.

Şimdiki Zaman:

sır-a-tîp "yazıyorum"

sır-a-tîpîr

"yazıyoruz"

sır-a-tîn "yazıyorsun"

sır-a-tîr

"yazıyorsunuz"

sır-a-t "yazıyor"

sır-a-sî

"yazıyorlar"

Olumsuz biçimi, şimdiki zaman ekinden önce -mas eki getirilerek yapılır.

7. SÖZ VARLIĞI

Çuvaşçadaki sözcüklerin en büyük bölümünü Tatarcadan alınmış ödünçlemeler oluşturur. Bunlar katmanlar halinde ödünçlenmiş ve eskilikleri ölçüsünde Çuvaşçanın ses yasalarına uymuşlardır. Ör. Çuv. çülmek "çömek" < Tat. çümlək ay.; Çuv. senîk "büyük çatal, yaba" < Tat. senek vb.

Çuvaşçada Arapça ve Farsça ödünç sözcükler de oldukça fazladır. Çoğunluğu Tatarca aracılığıyla girmiştir: Ör. Çuv. hîsep "hesap, aritmetik" < Tat. isep < Ar. hesâb; Çuv. namus "ayıp, utanılacak şey" < Tat. namus ay. < Ar. nāmūs vb.

Çuvaşçada yeni ödünçlemelerin en büyük bölümü Rusça sözcüklerdir. Ör. Çuv. çassi "saat" < Rus. çası; Çuv. kupîsta "lahana" < Rus. kapusta vb.

Çuvaşçada çok az sayıda Fin-Ugor kökenli sözcük de bulunur. Ör. Çuv. hîti "kayın ağacı" < *kadı < Ana Samoyedce *kăit-îyi "çam ağacı"; Çuv. şîr "gece" < Eski Çeremişçe *yüδ.

8. Çuvaşların en ünlü şairi K.V. İvanov'un Narspi adlı uzun şiirinin ilk bölümü:

Силпи Ялѣнче

Пуш уйăхѣн вѣçнче
Силпи чăваш ялѣнче
Тусем, сăртсем хуп-хура
Тухать курăк çап-çара
Сивѣ, хаяр хѣл иртет,
Сивѣ куççулѣпе йĕрет.
Путăксемпе, варсемпе
Апчах, мѣнле йĕрсен те,
Хѣл куççулѣ шавласа
Ачн-пăчи выльйаса,

Хѣвел пăхрѣ ашăгса,
Юр ирĕлчѣ васкаса.
Юрѣ кайса пĕтнĕрен.
Хѣвел хытă хĕртнĕрен.
Каять йĕрсе, хурлауса,
Иртнѣ куншăн хуйхăрса.
Çемĕрĕлсе шыв кĕрлет.
Хѣвел хĕртнĕçсем хĕртет.
Юкса кайрѣ сырмара.
Чупса çурет урамра.

Silpi Yalınçe
Puş uyîhîn vîşinçe
Hîvel pîhî îşîtsa,
Silpi Çîvaş yalınçe
Yur inîlçi vaskasa.
Tusem, sîrtsem hup-hura.

Silpi Köyünde
Mart ayının sonunda
Güneş bakı ısıtarak,
Silpi, Çuvaş köyünde
Kar eridi çabucak.
Dağlar, tepeler kapkara.

Yurî kaysa pîtnîren
Tuhât' kurîk şîp-sîra
Hîvel hîtî hîrtînen.
Sivî, hayar hîl irtet,
Kayat' yîrse, hurlansa;
Sivî kuşşulîpe yîret,
İrtîni kunşîn huyhîrsa.

Putîksempê, varsempê
Şîmirîlse şîv kîrlet.
Ançah, mînle yîrsen te,
Hîvel hîrtînişem hîrtet.
Hîl kuşşulî şavlasa
Yuhsa kayrî şîrmara.
Açi-pîçi vîlyasa,
Çupsa şîret uramra.

KISALTMALAR: Ar.: Arapça, Az.: Azerice, Çuv.: Çuvaşça, ET: Eski
Türkçe, Fars.: Farsça, GT: Genel Türkçe, Hak.: Hakasça, Hal. Halaçça, MK:
Mahmut Kaşgarlı, SUyg.: Sarı Uygurca, Tat.: Tatarca, Tuv.: Tuvaca, TT:
Türkiye Türkçesi, Trkm.: Türkmençe, Yak.: Yakutça.

Kar eriyip bitince,
Güçlü otlar yeşerir
Güneş kızdırdıkça.
Soğuk, kötü kış geçer,
Gider ağlayıp sızlayarak.
Soğuk gözyaşlarıyla ağlar,
Geçmiş gün için haykırarak.

İrmaklarda, çaylarda
Su gürleyerek parçalanıyor.
Fakat ne kadar ağlasa da,
Güneş yaktıkça yakıyor.
Kışın gözyaşları ağlayarak
Çağlayarak ırmakta akıp gidiyor.
Çoluk-çocuk oynayarak
Koşup duruyor sokaklarda.

YÜZÜNDEKİ İZLER

ÖZGEN SEÇKİN

Yüzündeki izler gidilmemiş bir ülke yolu
Çingenmemiş haklar ve özgürlükler
Kim bilir hangi gözler yürüdü üstünde
Baygın bir "nazende"nin yolculuğunda

Her izde kılcal damarı bir anın
Kore belki Orta Afrika Vietnam
Kafkaslardan Bosna'ya bir yurt kıpkızıl
Belki kurtuluşlardan beri yürüyen çizgi

Yüzünü sakla n'olur yüzünü koru
Bir gülüşün kiri bir ağlayışın
Çılgınca şeyler yaptırtmasın sana
İnsanın bir deli etmediği kaldı insanı

Kral olamayanın ya da şah düşes
Hitler olamayanın ya da Yeltsin
Bir Jirinovskisi vardır mutlaka
Yüzünde büyüten ayıp günleri

Her küş ötüşünde karlı bir pencerede
Güller dikiyorum yağan kara aşkla
İzler gölgelensin diye ben
Güzellik ekiyorum ölüm çağında bile

Yüzyulumuzın tutanağı yüzündeki izler
Doruğuna erişemeyen insanın yaşı
Ve sevdaların yanlış kuruluş saatleri
Uzayan dakikaları sıkıyönetimlerin

Bir tutsağıyım doğma büyüme
Zincire vurulmuş düşlerimin
Eskiye yazlar ve yüzlerdir
Alıp çıkaramadığım sabahlara canlı

Kalbimi ben kaç sevdada kullandım
Ülkemle bir ülkümle bir senle bir
Daha düzineler desem, yüzün
Her sabah yeniden çiçeklenir